

PYÖRÄILYRAITTI LÄNSI-TAMPEREEN KULTTUURIYMPÄRISTÖÖN (19 KM)

Reitti kulkee alueella, joka liitettiin Pohjois-Pirkkalasta Tampereeseen vuonna 1937. Pyhäjärven viljaville rannoille oli muodostunut kylä viimeistään keskiajalla. Asutuspaineen lisääntyttyä 1900-luvun alussa muun muassa Kaarilan kartano myi maa-alueitaan tonteiksi. Samoihin aikoihin Epilään kehittyi teollisuusalue. Liitoksen jälkeen ovat syntyneet esimerkiksi Lamminpään jälleenrakennuskauden asuinalue ja Tesoman lähiö.

1. Kivikauden asuinpaikka, Pättiniemen puisto

Pispalanharjulla kivikaudella eläneen pyyntiväestön asuinpaikka on sijainnut ajalleen tyypillisesti etelään avautuvalla rannalla. Paikka on Pispalan valtatie eteläpuolella leikki puistossa uittotunnelista länteen. Asuinpaikassa ei ole maan päälle näkyviä rakenteita. Paikalla ei ole tehty kaivauksia mutta eri yhteyksissä alueelta on löydetty mm. kourutaltoa, kivi-iskoksia, hioin ja keihäänkärki. Kohde ajoittune 7000–10000 vuotta vanhaksi.

2. Hyhkyn kylä

Peltoaukean ja rannan välissä on 1700-luvulle asti sijainnut Hyhkyn tiiviisti rakennettu kylän paikka, josta on jäljellä pellon yli näkyvä Simolan tila.

3. Kaarilan kartano, Tuurnankatu 17–21

1700-luvulla Gaddin suvulle kuulunutta kartanoa on isännöinyt mm. hyötykasveja tutkinut kemian professori Pehr Adrian Gadd. Alueen monilajinen kasvisto periytyy osaksi hänen viljelyksiltään. Vanha keltainen päärakennus on vuodelta 1887 ja uusi klassinen valkea päärakennus vuodelta 1928. Pihapiirin vanhasta rakennuskannasta on jäljellä myös punainen väentupa. Rakennukset ovat yksityisomistuksessa, eikä niiden pihalle saa mennä.

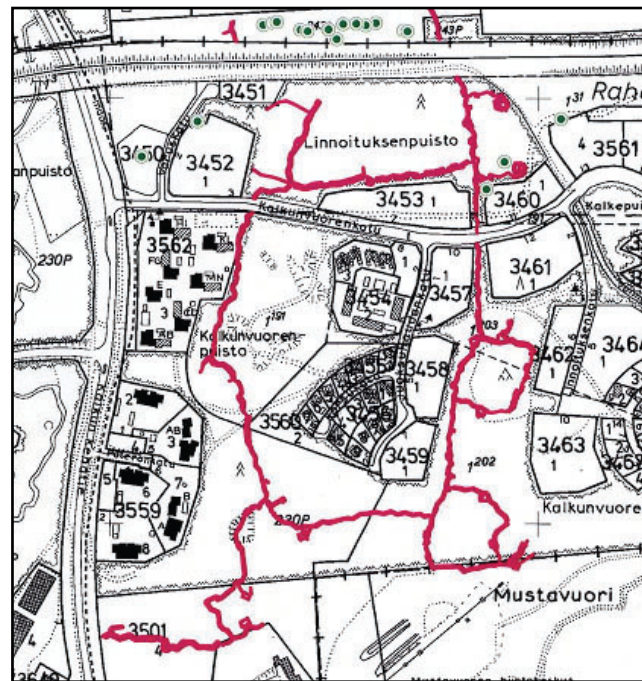
4. Gaddin kappeli ja Harjun koulu, Nokiantie 22

Alueella on sijainnut Harjun kirkko vuosina 1639–1858. Gadd-suvun hautakappeli (1785) on jääne sen hautausmaasta. Kirkon edustalla järjestettiin markkinoita, jotka kuitenkin häiriöiden vuoksi siirrettiin Pispalaan.

Harjun koulun vanhin, keltainen rakennus valmistui vuonna 1862. Sen rakennusmateriaalina käytettiin mm. Harjun kirkosta purettuja hirsisiä ja kirkon kuisti siirrettiin sellaisenaan koulun kuistiksi. Myöhemmin itäpäätyyn lisättiin toinen luokkahuone arkkitehti Wivi Lönnin suunnitelman mukaan. Laajennustarpeet jatkuivat: Alakouluksi ja pitkämatkalaisten asuntolaksi valmistui pieni valkoinen rakennus jo vuonna 1864. Klassismia edustava valkea kaksikerroksinen koulurakennus on vuodelta 1925. Lisäksi pihapiirissä on 2000-luvun koulurakennus.

5. Mustavuoren puolustusvarustukset

Varustukset kuuluivat juoksuhauta- ja tukikohtavyöhykkeeseen, joka tehtiin Tampereen suojaksi vuosina 1915–1917. Niitä on myös mm. Pispalassa ja Ylöjärvellä. Venäläiset rakensivat linnoituksia valtakunnanlaajuisesti osana suurempaa ensimmäisen maailmansodan puolustusstrategiaansa. Maastossa on jäänteitä korsiusta, juoksuhautoista ja ampuma-asemista.

6. Tesoma, Länsitori

Tampereen ensimmäinen varsinainen lähiö, Tesoma, edustaa 1960-luvun uudenlaista asuinalueiden rakentamista. Yhdeksi kokonaisuudeksi suunniteltu, kerralla rakennettu ja kustannustehokas alue järjestettiin moderneja ja hyvin varustettuja koteja kille. Talot rakennettiin elementteistä ja sijoittelussa huomioitiin

työmaan koneiden järkiperäinen käyttö. Alueelle rakennettiin koulu, päiväkotia, kirjasto, kaukolämpökeskus ja liiketiloja.

7. Kerrostalot Kohmankaaren varrella

Tesoman kaupunginosassa Kohmankaaren varrella on 1960-luvulle tyypillinen kerrostaloalue. Vanhimmat talot rakennutti Suomen ensimmäinen asunto-osuuskunta. Asumistukea saavat perheet olivat etuoikeutettuja asuntoihin. 1970-luvulla talot muutettiin osaketaloiksi.

8. Tesoman kirkko, Tesomankuja 5

Olavi Suvitien vuonna 1977 suunnittelema kirkko on monitoimitila, jossa kirkkosalia voidaan laajentaa yhdistämällä siihen seurakuntasali ja rippikoululuokka. Lisäksi rakennuksessa on lasten ja nuorten tiloja sekä kuntosali saunoineen.

9. Tesomajärven koulu, Raiskionkatu 7

Valmistuessaan 1967 tätä Ilveskosken arkkitehtitoimiston suunnittelemaa koulua pidettiin kaupungin ihanteellisimpana koulurakennuksena, jonka ympäristössä yhdistyivät asutuksen ja luonnon läheisyys. Nauhaikkunainen rakennus muodostaa piha-alueita reunustavan lamellikerrostalojen rivin kanssa puhtaslinjaisen 1960-luvun tilakokonaisuuden.

10. Rivitalot Tohopinkadulla

Tohopinkatu on hyvä esimerkki 1960-luvun rivitalojen muodostamasta asuinalueesta ja toisaalta alueiden jaosta suurten masojen Tesomaan ja pienipiirteisempään Tohloppiin.

11. Haukuluoma

Lähiö edustaa 1980-luvun alun arkkitehtuuria.

12. Lamminpää

Alueen pohjoisosan rakensivat 1920-luvulla maalta muuttaneet Länsi-Tampereen tehtaiden työmiehet. Maat kuuluivat Kaarilan kartanoon, jonka isäntä myi tontteja edullisesti, neljän saati neljän munkin hinnalla. Kun alue liitettiin Tampereeseen, sinne laadittiin asemakaava, jonka mukainen rakentaminen ajoittuu 1940- ja 1950-luvulle.

13. Epilän Nahkatehdas, Nahkatehtaankatu 3

Tehdasalueella on muokattu nahkaa vuosina 1916–1971. Tehdas oli erityisen tunnettu kiiltonahastaan. Työntekijöitä oli enimmil-

län 450 henkeä, joista osa asui lähellä olleessa tehtaan vuokratilassa. Kadun vastapuolella sijaitsevat Sahanterä Oy ja Epilän Konepaja Oy.

Nykyisen rakennuksen päädyt ovat valmistuneet 1930- ja 1940-luvulla, keskiosa rakennettiin kiinteistöä muutettaessa asuinkäyttöön 2000-luvulla. Tehdasrakennuksen vieressä on Epilän Konepajan isännöitsijän vuonna 1912 rakennuttama puinen asuinrakennus. Rakennusten pihat ovat yksityisaluetta.

14. Huvilat, Vaaninkuja 1 ja 3

Vaaninkujalla on säilynyt muutamia huviloita 1900-luvun alkupuolelta. Punainen huvila on rakennettu vuonna 1915. Ensin siinä asui Epilän Nahkatehtaan tekninen johtaja, 1920-luvulla autoilija Paunu ja 1936–1965 rakennuksessa oli Harjun seurakunnan pappila. Sininen huvila on rakennettu 1900-luvun alussa ratavartijan asunnoksi. Vuosina 1928–1978 sen omisti Sahanterä Oy. Rakennukset ovat yksityisomistuksessa, eikä niiden piha-alueelle saa mennä.

15. Lielahden asema, Rahtimiehenkatu

Rautatieliikenne Tampereelta Poriin käynnistyi vuonna 1895. Asutus levisi radan varsia myöten, ja esimerkiksi Epilän aseman alueelle tuli teollisuutta. 1920-luvulla Epilän aseman korvasi Lielahden asema. Thure Hällströmin suunnittelema punatiilinen asemarakennus valmistui vuonna 1927.

Teksti: Miinu Mäkelä ja Aino Nissinaho
Kuvat: Vapriikin kuva-arkisto ja Teemu Keskinen
Taitto: Jarno Vesala

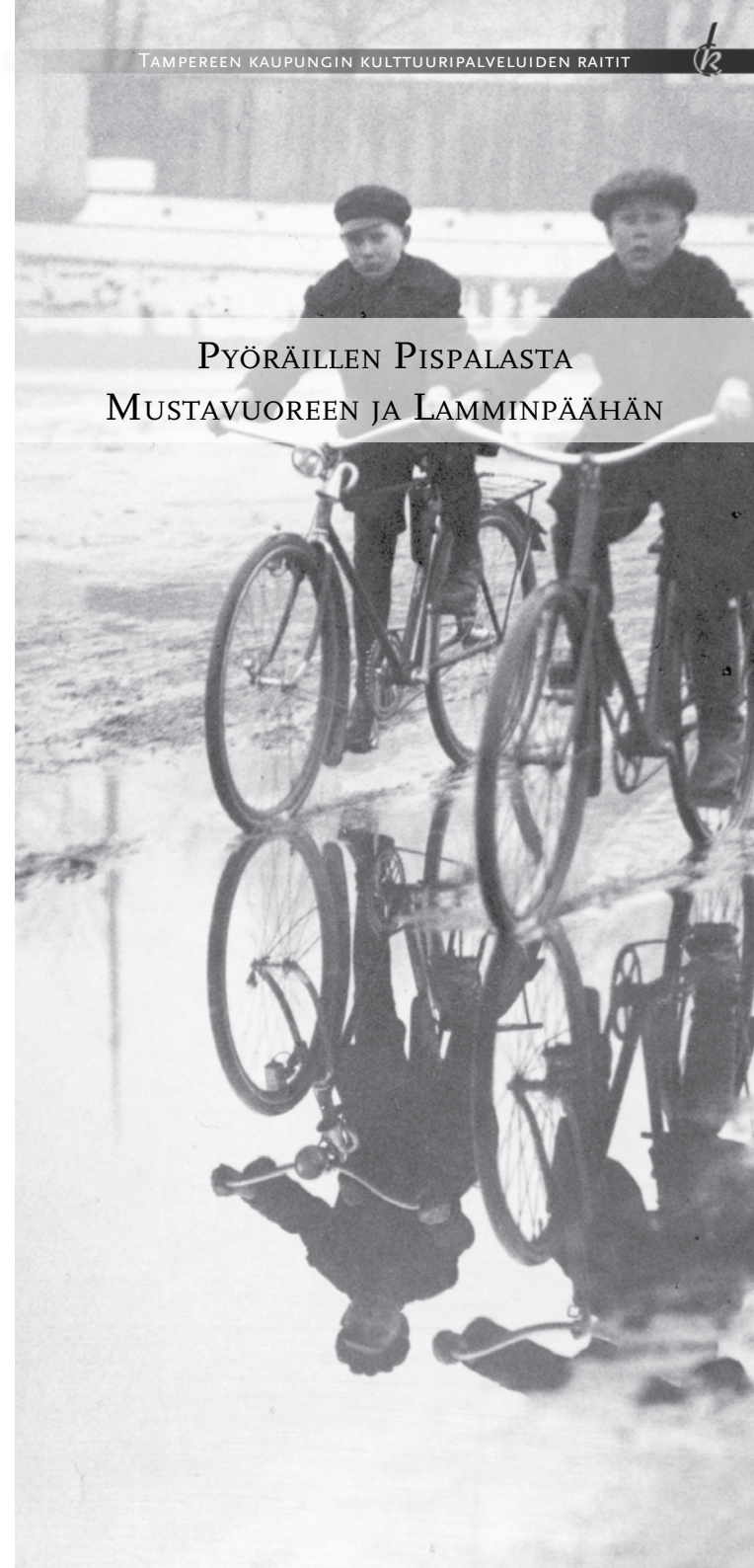
Raittiesitteet digitaalisena osoitteessa
tamperefi.fi/kulttuuri/palvelut/raitit.

Pirkanmaan maakuntamuseon Kulttuuriympäristöyksikkö
Museokeskus Vapriikki, Alaverstaanraitti 5, 33101 Tampere

TAMPEREEN KAUPUNGIN KULTTUURIPALVELUT
PUUTARHAKATU 11, P. 03-5656 6137
WWW.TAMPERE.FI/KULTTUURI

PYÖRÄILLEN PISPALASTA MUSTAVUOREEN JA LAMMINPÄÄHÄN

4. Gaddin kappeli

5. Mustavuoren puolustusvarustukset

7. Kerrostalot Kohmankaaren varrella

9. Lamminpään koulu, Kortesuontie 27

10. Rivitalot Tohlopinkadulla

11. Haukiluoma

13. Epilän Nahkatehdas, Nahkatehtaankatu 3

14. Huvilat, Vaaninkuja 1 ja 3

